

NATUURHISTORISCH
MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofredactie: P. H. Schmitz S. J., Ignatius College Valkenburg (L.) Telef. 35. **Mederedacteuren:** te Maastricht: **Jos. Cremers,** Hertogsingel 10; **J. Pagnier,** Alex. Battalaan; **G. H. Waage,** Prof. Roerschstr. 4; te Beek (L): **F. J. H. M. Eyck.** **Drukkerij v.h. Cl. Goffin,** Nieuwstr. 9. Maastricht. Tel. 45.

Verscheijnt **Vrijdags** voor den eersten Woensdag der maand en wordt den Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 3.60 per jaar, afzonderlijke nummers 30 cent. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 5 October 1927. — Verslag Excursie 3 Sept. i.l. — Verslag der Maandelijksche Vergadering gehouden op Woensdag 7 September 1927. — A. Raignier S. J., Hoe vinden de mieren den weg? — A. de Wever, Aanteekeningen over de Zuid-Limburgsche flora. — G. H. Waage, Voortplanting en broedgewoonten (vervolg). — J. Hofker, Die Foraminiferen aus dem Senon Limburgens VI. — H. Schmitz S. J., Revision der Phoridengattungen etc. (vervolg).

Maandelijksche Vergadering
op WOENSDAG 5 OCT. 1927
in het Natuurhistorisch Museum,
preekes om 6 uur.

EXCURSIE

naar de Hondskerk (Wanenberg) en het
Museum der E.E. P.P. Franciscanen te
Watersleyde, op Zaterdag 3 September 1927.

Nadat de deelnemers zich nabij Watersley vereenigd hadden, werd de wandeling aangevangen naar de Hondskerk.

Allereerst werd de grintgroeve bezocht, waaruit de Limburgsche Tramwegmaatschappij haar grint betreft voor het ballastbed.

Dhr. van Rummelen gaf hier een verklaring van het profiel. Aan de oppervlakte bevindt zich een laag ontkalkte Limburgsche klei, die op een diepte van 1 à 1½ M. overgaat in een lichter gekleurde laag van kalkhoudende Limburgsche klei, die hier een dikte heeft tot circa 2 M. Onder deze laag bevindt zich een grintprofiel van 8 à 10 M. dikte. Tusschen het grint is grof zand afgezet, dat hier en daar in kleinere of grootere lenzen overgaat. Soms zijn banken van zeer zandige lichtgrijze leem in deze massa ingesloten, die een lensvormig karakter vertoonen.

Dit geheele grintprofiel werd hier ter plaatse afgezet in den diluvialen hoogterradij, toen

de Maas als delta geheel Zuid-Limburg (met uitzondering van eenige hooge gedeelten in het Zuiden van Eperheide tot Vaals, het Ubaghsbergeiland en waarschijnlijk de hoogste punten van Nieuwenhagen) overstroomde. Naargelang de stroom in de delta-armen sterker of zwakker ofwel soms nagenoeg geheel afwezig was, werden op de betreffende plaatsen grint, zand of zandige leem afgezet.

Dat we hier met Maasgrint te doen hebben, blijkt uit de gesteenten die aan den opbouw van het grintprofiel deelnemen. Als typisch voor het Maasdiluvium werden aan de deelnemers getoond:

- 1e. **Kwartsieten** van het **Cambrische Revinien** met de daarin voorkomende holruimten van verweerde kubische pyrietkristallen.
- 2e. **Conglomeraten** uit het **Devonische Burnotien**, samengesteld uit zeer bont grint met een lichter gekleurd bindmiddel.
- 3e. **Kwartsrijke Conglomeraten** van het **Devonische Fépinien**.
- 4e. **Rood tot violet gekleurde zandsteen** van het **Devonische Couvinien**.

Na het bezoek aan de grintgroeve werd een groeve bezocht die in de onmiddellijke nabijheid gelegen is, en hoewel in gelijk niveau ten opzichte van A. P., toch een geheel ander profiel vertoond. Van boven naar beneden zijn in deze laatste groeve wel dezelfde lagen Limburgsche klei aanwezig als in de eerste groeve. Direct onder de Limburgsche klei vinden we echter geen diluviaal grint, doch grof, lichtgekleurd scherp zand met kleine grintrolstukjes, waaronder kiezelooliethen voorkomen. De dikte van dit zand was door begroeiing momenteel niet te zien. Onder dit zand komt een goed

gelaagde zandige lichtgrijze leem voor die soms een dikte heeft tot 3 M. (Mededeeling van Rector Cremers) soms slechts 25 c.M. dik is.

In het bovenste gedeelte van deze leembank bevinden zich afdrukken van fossiele bladresten en bladeren. Aan de deelnemers der excursie konden verschillende exemplaren worden getoond. Hoewel de bladresten zoo goed in afdruk bewaard zijn gebleven, dat onder het gezelschap namen werden genoemd, moet een determinatie aan meer bevoegden worden overgelaten.

Onder de leemlaag vindt men fijne witte zanden, die zich nog verschillende meters onder den groeebodem voortzetten. Zeer waarschijnlijk moeten deze zanden tot het miocene tijdvak gerekend worden, daar ze zich in niets onderscheiden van de zanden welke zuidelijker met ingesloten bruinkoollagen voorkomen.

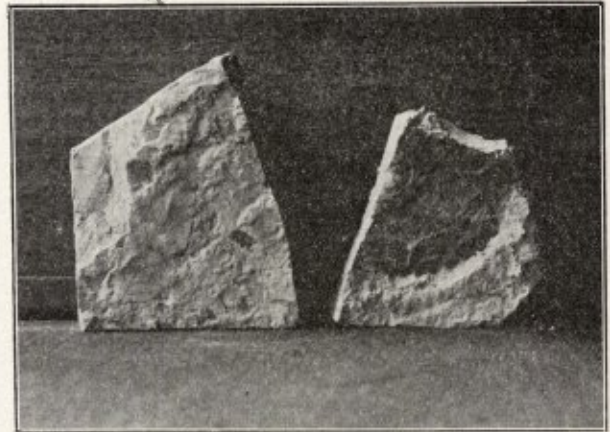
De er boven liggende zandige leemlaag moet wel plioceen zijn, en wel op grond van het feit, dat de er boven liggende grint- en zandlaag hetzelfde karakter vertoonen als het plioceen kiezelooliethengrint en zand uit de Brunssummerheide en omdat kleilagen, resp. leemlagen, voor zoover bekend in ons zuidelijk miocene ontbreken.

Dat deze groeve een zoo geheel ander karakter vertoont dan de aanleunende grintgroeve, wordt verklaard door een storing, die nog voor een paar jaren in de groeve zichtbaar was, waarlangs de schol waarop de diluviaalgroeve gelegen is in de diepte is gezonken in postdiluvialen tijd. Jammer was het, dat de storingsspleet thans door afgestort hellingmateriaal bedekt was. De excursionisten moesten dus met de door v. Rummelen gegeven verkla-

ring, dat ze aanwezig was, genoeg nemen.

Na het bezoek aan deze groeve toog het gezelschap op weg naar het klooster Watersley om onder leiding van den Zeer Eerw. Heer Pater Salvator de rijke natuurhistorische collecties te bezichtigen.

Bij deze gelegenheid bleek opnieuw, dat de rijkdom aan opgezette gewervelde dieren, biologische samenstellingen van insecten, spiri-

Plantenafdrukken in klei („Hondskerk”).

tuspreparaten van lagere dieren — alles 1e kwaliteit en meestal door de Firma Schlüter in Halle geleverd — van dit Museum zoo groot is, dat de stoutste verwachtingen van iederen bezoeker ver worden overtroffen.

In den botanischen tuin zijn tegenwoordig ongeveer 2000 plantensoorten aanwezig.

Bij het afscheid dankt Rector Cremers na-

Plantenafdruk in klei („Hondskerk”).

Plioceene klei, waarin plantenresten, in „de Hondskerk”, (Munstergeleen).

mens de leden den oprichter van dit in Limburg nog veel te weinig bekende, schitterende Schoolmuseum, den Z. Eerw. P. **Salvator Fleck**, en uit zijne bewondering over hetgeen hier tot stand werd gebracht.

Te zes uur 's avonds keerde het gezelschap naar Maastricht terug.

VERSLAG VAN DE MAANDELIJSCHES VERGADERING OP WOENSDAG 7 SEPT. '27.

Aanwezig de heeren: Jos. Cremers, J. Rijk, Fr. van Rummelen, P. v. d. Linden, J. Beckers, C. Blankevoort, M. Mommsers, Edm. Nijst, H. Wijsen, P. Bouchoms, N. v. d. Gugten, A. Pennartz, J. Maessen, Th. Dorren, L. Leysen, P. Vroom, Korting, Fr. Sonnevillie en G. Waage.

De Voorzitter opent te 6 uur met een woord van welkom de vergadering. Hij herinnert aan de prettige en leerzame excursie van verleden Zaterdag. Het Bestuur is gaarne bereid meerdere excursies uit te schrijven, echter onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat degenen, die zich opgeven, ook werkelijk deelnemen. Nu werd verleden Zaterdag gerekend op 30 mensen en dus ook een autobus voor zooveel personen gereserveerd. Echter er waren slechts 19 deelnemers. De kosten per persoon werden nu hoger en de deelnemers werden de dupe van 't wegblijven van degenen, die zich wel hadden opgegeven. In 't vervolg zullen met de opgave de gelden gestort moeten worden.

De heer **Nijst** toont een exemplaar van de Reuzenmier (*Camponotus ligniperda*), gevangen bij Watersleyde tijdens de laatste excursie. De kolonie nestelt reeds vele jaren in een eikenboom aan de Oostzijde van het Watersleyder bosch, en is de eenigst bekende in Nederland. Zij werd in 1915 ontdekt en beschreven door P. Herm. Kohl („Das erste Nest der Rossameise in Holländisch Limburg“, Maandblad, 4. Jg. No. 9 [Sept. 1915]). Een foto van den boom circuleert ter vergadering. Verder vertelt de heer **Nijst**, dat Pater Schmitz S. J. hem heeft medegedeeld, dat te Oudenbosch een nest ontdekt is van de Amazonemier.

De heer **Waage** laat eenige foto's circuleeren genomen tijdens de excursie, waaronder één, waarop de pliocene kleilagen bij Hondskerk fraai uitkomen, en een tweetal foto's van plantenafdrukken in genoemde lagen gevonden. De Voorzitter deelt mede, dat de kleilagen, daar ter plaatse ongeveer 3 M. dik zijn en dat naar de diepte toe, 't aantal plantenresten afneemt.

De heer **Rijk** vertelt, dat een afgebroken blad van een Echeveria-soort, wortel schoot en een nieuw plantje vormde, dat nu reeds een 6-tal blaadjes draagt. Verschillende leden deelen eveneens hun ervaringen mede met blad- of stengeldeelen, die wortel schoten en

Eikeboom te Watersleyde met, in het onderste gedeelte van den stam, het eenigst bekende nest (in Nederland) van de Reuzenmier.

nieuwe planten vormden. Zoo werden genoemd Begonia, Agave en Aloë. De heer v. **Gugten** heeft voor de vergadering een mooie, goudglanzende Vanessa-pop mede genomen. De Voorzitter verzoekt den leden in de omgeving van Smeermaes eens op te letten, of daar nog Huislook voorkomt op met riet gedekte daken. Dit in verband met een verzoek van Dr. de Wever. Vervolgens toont de Voorzitter een Mammoetkies, wederom aan 't Museum afgegaan door den heer Marres en gevonden bij Belvédère. De heer **Rijk** heeft een bedankje in ontvangst te nemen voor de moeite, die hij zich gegeven heeft om de bibliotheek in orde te brengen. Boeken kunnen voor of na de maandelijksche vergadering in ontvangst genomen of geruild worden, terwijl ook bij afwezigheid van den heer Rijk, de conciërge iederen werkdag de leden kan helpen.

De heer **Beckers** doet vervolgens een mededeeling over een opgraving bij Gulpen, die echter geen resultaat heeft gehad, en over de vondst en ontsluiting van eenige graven in 't Savelsbosch.

Ten slotte komt de heer **Sonnevillie** aandraagen met een aantal kleine bolletjes, groenachtig van kleur. De grootste zijn ongeveer $\frac{1}{2}$ c.M. Zij zijn gevonden in een poeltje bij St. Geertrui. Niemand van de aanwezigen kan echter deze dingen thuis brengen. De heer Waage zal op zich nemen te weten te komen, wat 't is. Niets meer aan de orde zijnde sluit de Voorzitter de vergadering.